

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Бобрицька В. І.,

професор кафедри соціальної філософії,
філософії освіти та освітньої політики
історико-філософського факультету
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, доктор
педагогічних наук, професор.

Ролінська І. О.,

випускниця освітньо-професійної
програми «Освітня політика» історико-
філософського факультету Національного
педагогічного університету імені М. П.
Драгоманова (2021 рік випуску).

У статті визначено, що в умовах консолідації зусиль держави, суспільства, педагогічної спільноти і пересічних громадян в утвердженні соціально-ціннісних і особистісно-ціннісних чинників модернізації української освіти важливим є формуванням нового погляду на державну освітню політику, зокрема у сфері освіти осіб з особливими потребами. Авторами виокремлено актуальні теоретичні й практичні проблеми освітньої політики України щодо забезпечення якості інклюзивної освіти на законодавчому, виконавчому на інституційному рівнях.

Ключові слова: освітня політика, якість інклюзивної освіти, особи з особливими освітніми потребами.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний етап розбудови національної системи освіти в Україні відбувається в умовах консолідації зусиль держави, суспільства, педагогічної спільноти і пересічних громадян в утвердженні соціально-ціннісних і особистісно-ціннісних чинників модернізації української освіти. Підґрунтям цих процесів є цінності гуманізму, демократії, національної свідомості, які набули нового звучання в умовах формуванням нового погляду на державну освітню політику, зокрема у сфері освіти осіб з особливими потребами [2, с. 53]. З огляду на це, дослідження теоретичних й прикладних питань формування освітньої політики щодо забезпечення якості інклюзивної освіти є актуальним і своєчасним.

Аналіз наукових досліджень. Освіта дітей з особливими потребами є предметом багатьох наукових досліджень, що охоплюють різноманітні її аспекти: інклюзію в дошкільній освіті (Н. Тарапака, Л. Кашуба та інші), підготовку кадрів для інклюзивної освіти (З. Ленів та інші), навчально-методичне забезпечення навчання дітей з особливими

потребами (А. Колупаєва та інші) [1, с. 7-8]. Суттєвий внесок в дослідження теоретичних й практичних засад освітньої політики у сфері освіти осіб з особливими потребами здійснено В. Бобрицькою [1-6; 10], Г. Давиденко [7] та іншими. Відзначаючи беззаперечну цінність проведених у цій галузі досліджень, варто зазначити, що деякі актуальні проблеми забезпечення якості інклюзивної освіти залишаються висвітленими фрагментарно і потребують осмислення з урахуванням нових суспільних викликів.

Метою статті є розкриття актуальних проблем освітньої політики щодо забезпечення якості інклюзивної освіти на законодавчому, виконавчому на інституційному рівнях.

Виклад основного матеріалу. Нормативно-правовим підґрунтям реалізації завдань освіти осіб з особливими потребами є Закони України «Про освіту» (2017), «Про загальну середню освіту» (2020), «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (1991, редакція від 20.12.2020), «Про охорону дитинства» (2001, редакція від 17.03.2021), «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» (2006, редакція від 31.12.2020), «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» (2014 р.) та інші. Значущим для розв'язання означеної проблеми є ухвалення «Національного плану дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю на період до 2025 року» (2021) [9].

Важливість реалізації актуальних пріоритетів державної освітньої політики України щодо забезпечення якості навчання осіб з особливими освітніми потребами значною мірою залежить від ставлення суспільства до цієї проблеми. Зазначимо, що у своєму дослідженні будемо дотримуватися тлумачення поняття «дитина з особливими потребами» в контексті його англійського аналогу «children with special needs» – дитина, яка потребує додаткової підтримки у навчанні, що зумовлено наявними порушеннями психофізичного розвитку, інвалідністю. В цьому контексті поняття «інклюзивна освіта» розумітимемо як систему освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення права дитини з особливими освітніми потребами (ООП) на освіту та права здобувати її за місцем проживання [1, с. 9].

Аналіз суджень пересічних громадян, батьків, школярів, педагогічних працівників дав змогу виявити, що в Україні існує упереджене ставлення до інтегрування осіб з ООП в умови освітнього закладу, неготовність батьків і педагогів сприймати інклюзивну освіту як вияв позитивного ставлення до різноманітності учнів у навчальному середовищі, сприйняття індивідуальних особливостей розвитку дитини не як проблеми, а як можливостей для її розвитку [2, с. 56]. На

наше переконання, таке ставлення є наслідком державної політики України стосовно дітей з інвалідністю, яка активно реалізувалася в країні в радянський період. На той час, типовим рішенням проблеми освіти осіб з ООП було ізолюване навчання й виховання в закладах інтернатного типу [3, с. 31].

Переконані, що сучасна державна освітня політика України визначає пріоритетом надання дітям з ООП системи освітніх послуг, які мають бути гарантовані державою, базуватися на принципі недискримінації, врахуванні багатоманітностей людини, ефективному залученні та включенні до освітнього процесу всіх його учасників [3, с. 32]. У цьому знаходить відображення сучасна світова тенденція до забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з ООП, соціалізації осіб з особливостями психофізичного розвитку, формуванню толерантного та відкритого суспільства, подолання у ставленні до них будь-яких виявів дискримінації, зміни щодо даної категорії осіб упереджених суспільних стереотипів та позиціонування їх як повноправних членів суспільства.

Висновки. Викладене свідчить, що теоретичні й прикладні аспекти сучасної освітньої політики України щодо забезпечення якості інклюзивної освіти мають охоплювати реалізацію таких заходів: 1) на законодавчому рівні – напрацювання пропозицій щодо врегулювання суспільних відносин, пов'язаних з реалізацією права дітей з ООП на якісну освіту будь-якого рівня й напрямку відповідно до здібностей і можливостей, спрямованих на набуття такими дітьми навичок самообслуговування, підготовки до праці та сімейного життя, підтриманого проживання у соціумі; 2) на виконавчому рівні – перехід від стратегії надання освітніх послуг за нозологічним спрямуванням в сегрегативних осередках, з якими у суспільній думці традиційно асоціюються школи-інтернати, до стратегії задоволення освітніх потреб у закладах, які обирають батьки дітей з ООП; 3) на інституційному рівні – забезпечення координації діяльності місцевих органів управління освітою та громадських інституцій, засобів медіа щодо запровадження інклюзивного навчання, реабілітації та соціальної адаптації дітей з ООП мають бути тим «соціальним містком», який забезпечить формування толерантного ставлення громади, батьків, суспільства до освіти осіб з інвалідністю.

Перспективою подальших досліджень є аналіз продуктивного вітчизняного й зарубіжного досвіду щодо забезпечення якісної освіти громадянам із особливими освітніми потребами.

Джерела:

1. Бобрицька В. І. Актуальні проблеми інклюзивної освіти в Україні. Педагогічний процес: теорія і практика. 2015. № 5–6. С. 7–11.
2. Бобрицька В.І. Державна освітня політика України у сфері освіти осіб з особливими потребами. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2016. № 3-4. С. 53-58.
3. Бобрицька В.І. Подолання негативного стереотипу сприйняття суспільством дітей з інвалідністю як ключова проблема інклюзивної освіти в Україні. Матер. II Міжнародн. наук.-практ конф. «Виклики постколоніалізму: філософія, релігія, освіта», 18–19 травня 2017 року, НПУ імені М. П. Драгоманова, м. Київ. К. : НПУ імені Драгоманова, 2017. С. 31–32.
4. Бобрицька В.І. Освітня політика України у сфері здоров'язбереження дітей та молоді. Матеріали Міжнародного симпозиуму «Освіта і здоров'я підростаючого покоління»: Зб. наук. праць. Київ, 2016. Вип. 1. С. 98-103. URL: https://penc.gov.ua/?page_id=184
5. Бобрицька В.І. Сприяння здоров'ю дітей та молоді : порівняльний аналіз освітньої політики в Україні та Польщі. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія «Українська полоністика». 2012. С. 45-49.
6. Бобрицька В.І. Збереження здоров'я молоді як актуальна проблема системи освіти України. Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: зб. наук. праць звітно-наук. конф. викладачів ун-ту за 2015 рік, 15-16 березня 2016 р. Ч.1. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова. 2016. С. 11-13
7. Давиденко Г. В. Теоретико-методичні засади організації інклюзивного навчання у вищих навчальних закладах країн Європейського Союзу : дис. ... доктора педагогічних наук: 13.00.01. К., 2015. 410 с. С. 25.
8. Закон України «Про освіту» № 2145-19 від 05.09.2017 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
9. Про затвердження Національного плану дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2021 року № 285-р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR210285.html
10. Bobrytska V.I. Axiological definiteness of the problem of forming the youth's health in the terms of modern university education. Ukrainian professional education = Українська професійна освіта : науковий журнал / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 2. С. 13-19.